

УДК 378:[316.613+159.9+37]-048.42(062.552) С 69
Редакційна колегія: Пономарьова Г. Ф.
– доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, Почесний громадянин Харківської області, ректор – голова;
– кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи – заступник голови.
Степанець І. О.
Члени редакційної колегії:
Прокопенко А. О. Дмитренко К. А. Тупиця А. І. Демченко Н. Д. Купіна О. В.
– доктор педагогічних наук, доцент, завідувач аспірантури; – кандидат педагогічних наук, доцент, учений секретар;
– керівник навчально-методичного відділу;
– кандидат філологічних наук, доцент;
– методист.
Відповідальність за якість і достовірність матеріалів несуть автори публікацій.

С 69 Соціокультурні та психолого-педагогічні аспекти організації освітньо-розвиткового простору в сучасному закладі освіти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (23 травня 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради [Електронне видання]. – Харків : ХГПА, 2023. – 500 с.

До матеріалів Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції включені доповіді науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої, загальної середньої та дошкільної освіти, аспірантів, здобувачів. Тематика матеріалів збірника охоплює питання, що стосуються розвитку освітнього простору сучасного закладу освіти, проблем інклюзії в освіті, взаємодії закладу освіти і сім'ї в контексті формування сприятливого просторово-виховного оточення здобувача освіти, моніторингу якості освіти тощо.

УДК 378:[316.613+159.9+37]-048.42(062.552)
© Харківська гуманітарно-педагогічна академія, 2023

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТВОРІВ ПРОФЕСІЙНО- ПЕДАГОГІЧНОГО РЕПЕРТУАРУ

Актуальність проблеми. Зміст музичної освіти в більшій мірі залежить від якісної підготовки майбутнього фахівця, який має досконало володіти педагогічною та професійною майстерністю, бути спроможним до активної творчої діяльності, саморозвитку, самовдосконаленню. У цьому контексті важливим питанням є добір музичного матеріалу, високохудожність та педагогічна спрямованість професійно-педагогічного репертуару, доступність щодо змісту та виконання, різноманітність (звернення до різножанрових композицій). Із огляду на це варто приділити значну увагу особливостям художньої інтерпретації музичних творів, де виконавець здатен продемонструвати свої досягнення, уміння, передати емоційний та ідейний зміст музичних творів у власній інструментальній грі. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливим для нашого дослідження є праці провідних фахівців, які акцентували увагу на якісному доборі професійно-педагогічного репертуару (М. Демидова, І. Левицька, О. Новська, Т. Жигінас, О. Огієнко, Т. Калюжна та ін.), де виконавець виступає співавтором композитора, завданням якого є максимально точно передати авторську ідею, художній зміст твору в інструментально-виконавській діяльності.

124

Мета дослідження – розкрити особливості художньої інтерпретації творів професійно-педагогічного репертуару, що є обов'язковими для професійної підготовки майбутніх

учителів

музики.

Відповідно до мети дослідження нами окреслені такі завдання: – визначити дефініцію поняття «інтерпретація»;

– розкрити зміст щодо формування вмінь художньої інтерпретації творів професійно-педагогічного репертуару;
– навести методи (прийоми), що сприяють формуванню музично- виконавської інтерпретації.

Виклад основного матеріалу. Музичний твір, створений композитором, набуває свого значення, як кінцевий продукт, у процесі художнього відтворення, оскільки повнота донесення змісту музичного твору до слухача залежить перш за все від самого виконавця. Художнє виконання – це інтерпретація музичної композиції, змістовність якої значною мірою підпорядковується виконавській майстерності.

У словнику термін «інтерпретація» (від латинського – тлумачення, роз'яснення) це – формування нової якості у виконавській діяльності шляхом реалізації творчої активності виконавця, насичення виконавського процесу творчим характером [3, с. 81]. 124

Для відтворення музичного твору виконавцеві необхідно самому зрозуміти «закодовані» нотні знаки, смисл музичної композиції і в повному обсязі передати художній образ слухачам і спостерігачам. Якісна інтерпретація інструментальних п'єс тісно пов'язана з музичною підготовкою виконавця, який має бути освіченим, технічно розвиненим, артистичним, спроможним емоційно відтворювати художній образ, розуміти стильові та жанрові особливості твору.

Коли мова йде про техніку, яка є основою будь-якого мистецтва, то мають на увазі суму вмінь, навичок, прийомів гри на музичному інструменті (зокрема, фортепіано), за допомогою яких виконавець досягає художнього та звукового результату для відтворення якісного, образно-змістовного музичного твору. У кожній технічній роботі слід прагнути до розуміння загального бачення твору як у цілому, так і в деталях. Варто пам'ятати й про стилістичні особливості музичної композиції, характерні ознаки жанру, засоби музичної виразності. За своєю сутністю художня інтерпретація збігається з виконавською інтерпретацією. Відтворюючи той чи інший музичний твір, виконавець виказує своє особистісне ставлення через мистецтво звуків, свої власні почуття, настрої, емоції. При цьому важливо, щоб виконання твору відповідало задуму композитора, але в той же час, необхідно дотримуватися свободи виконавської інтерпретації. Адекватна передача композиторської думки передбачає не лише особистісне ставлення до авторського тексту, якнайточнішому виконанню всього того, що автором указано в нотах, тобто засобів музичного вираження, а й здатність відчувати стиль, форму, зміст твору, підключати до цієї роботи весь спектр уже набутих знань, виконавських умінь і навичок. Складовими музичного тексту в творчості виконавця є артикуляція, інтонація, динаміка, агогіка, темп, ритм, педалізація, звукове туше, правильна побудова фраз тощо. Але, щоб «оживити» нотний текст, надихнути музику позитивною енергією, передати слухачам своє відношення зрозумілою

музичною мовою, виконавцю необхідно мобілізувати всі свої внутрішні потенційні можливості, сконцентрувати увагу на цілісній композиції, розвитку мелодичної лінії, надати їй особистісний смисл. Для формування вмінь художньої інтерпретації творів професійно-педагогічного репертуару необхідним є:

- ознайомлення з музичним твором, розуміння його змісту;
- опанування засобами музичної виразності, щоб зрозуміти задум композитора та охопити цілісну драматургію музичної композиції;
- самостійне виконання твору.

Отже, у роботі над художньою інтерпретацією музичного твору важливо розуміти музичну мову з усіма її виразними можливостями, стилістичними особливостями, уміти втілювати індивідуальну виконавську концепцію, ідейно-художній задум інтерпретації, виявляти здатність до інтонаційно-виразного виконавського процесу. Запорукою розуміння сутності образного змісту музичного твору є грамотне та повноцінне опанування нотного матеріалу, де неможна зневажливо відноситися до деталей нотного тексту, в якому автор надає настанови щодо виконання штрихів, динаміки, темпу, характеру

звучання, щоб уникнути свавілля в трактуванні, не допустити неосмислене та випадкове застосування звукових прийомів [1, с. 17]. Серед методів (прийомів), що сприяють формуванню музично-виконавської інтерпретації є:

– словесні методи (розповідь, пояснення, дискусія, робота з літературними джерелами) для осягнення в короткий термін великого за обсягом інформаційного матеріалу про музичне мистецтво. Інформаційні повідомлення мають бути конкретними, правдивими, несуперечливими, неупередженими щодо обговорюваної проблеми;

– метод власного показу, щоб викликати у виконавця захоплення музичним твором, прагнення відтворити його образний зміст. Викладач іздобувач разом доходять спільної думки, обирають ту, що погоджується з художнім змістом і стилем музики.

– метод творчих завдань для об'єднання всіх елементів музичного заняття в єдиний творчий процес (виконавська та методична підготовка). На індивідуальних заняттях зі спеціального музичного інструмента (фортепіано) застосовується словесна модель, яка може спрацювати, а може й навпаки, залишитись безрезультатно, не спрацювати. Тому доречно добирати словесні моделі до тих пір, поки одна з них не буде сприйнята адекватно, успішно, відповідно музичному твору. Варто пам'ятати, що словесна інтерпретація музичних творів сприяє збагаченню сприйняття, допомагає осягти виражальну силу музики тоді, коли в розповіді про музику правильно застосовується відповідна література, осмислюється й співвідноситься своя особиста думка про твір із його нормативною оцінкою, чітко сформульована

126

загальна концепція. Окрім того, цікава й грамотна розповідь про музику має обов'язково підкріплюватись виразним виконанням, яке б підтверджувало всі достоїнства п'єси, про яку ведеться розмова. Тобто важливим завданням в інтерпретації творів професійно-педагогічного репертуару є вимога – узгодити словесну інтерпретацію з виразним виконанням твору. Засобами виразності музичного твору в процесі його виконання є мелодичний рисунок, різноманітність агогіки, динамічна різноплановість, передача багатства фактури тощо. Демонстрація власної гри нашоствне виконавця на вірні відчуття, відповідні емоції, що сприятиме розвитку якісних індивідуальних рис особистості.

Метод творчих завдань буде доцільним у розкритті художнього образу п'єси, коли здійснюється пошук відповідної музичної інтонації (саме ця специфічна властивість відрізняє музику від інших видів мистецтва), докладаються зусилля, щоб осягнути зміст твору. У цьому контексті не зайвим буде навчитися сприймати всі деталі музичної композиції й переводити їх у сферу асоціативних уявлень, тим самим розкривати власний внутрішній світ, знаходити відгук у глибині самого себе, доносити свої почуття до публіки, ділитися особистісними враженнями.

Так, у роботі над п'єсою «Мій шлях» із репертуару американського співака Френка Сінатри (Ж. Рево, К. Франсуа) особливого значення набуває розуміння й відтворення «наспівного» звучання музичного твору. Джазова композиція

вирізняється «блюзовою» гармонією та виразною інтонацією, некваплива мелодія сповнена романтизму та тепла. Під час гри здійснюється пошук відповідного звукового туше, способу звуковідтворення, власної інтерпретації, це проявляється в роботі з динамічною палітрою, артикуляцією, штрихами, де домінує плавне звуковедення. Значна увага приділяється інтонаційному осмисленню музичного тексту, де так само як і в пісні зберігається якість висловлювання. Сприйняття музичної композиції передбачає надзвичайне уважне вслуховування в кожен фразу, кожне речення, загалом, музичну тканину п'єси. Окремо відпрацьовуються точна передача артикуляції штрихів, октавна гра та рівномірне, без прискорень виконання тріолей для більш яскравого відтворення кульмінаційної вершини. Для визначення емоційного забарвлення основної теми твору, ефективним виявився метод проспівування мелодії, це також дало можливість окреслити цезури, моменти дихання між фразами, характер звучання в цілому. Глибоке розуміння твору, емоційне переживання всіх нюансів його змісту наводить на роздуми про розмаїтий життєвий шлях, що сприяє формуванню емоційного ставлення до п'єси в цілому в поєднанні з логічним мисленням. Уміння знаходити асоціації значно розширює сферу знання здобувача, стимулює й розвиває власну інтуїцію, уявлення та інші якості, важливі для продуктивного професійного мислення. Ці творчі завдання розвивають уміння

учасника освітнього процесу, допомагають йому активно й самостійно орієнтуватись у світі мистецтв, установлюючи діалог між різними його видами. Окрім того, їх розв'язання дає можливість зробити висновки про рівень компетентності майбутнього фахівця у відтворенні музичного твору, діагностувати ступінь розвитку його музично-творчих здібностей. У такий спосіб музичні здібності не лише розвиваються в активній діяльності, а й формуються в ній. Тобто відбувається принцип усвідомленого засвоєння знань, що потребує від виконавця вміння самостійно розбиратися в загальній і спеціальній музичній термінології, структурі та змісту твору, що виконується, здійснювати добір відповідних засобів музичної виразності та осмислювати художній текст.

Усвідомлена робота сприяє виробленню стійких навичок, поступово формуючи в майбутніх учителів музики власний підхід до вивчення творів професійно-педагогічного репертуару, що в підсумку призводить до самостійності мислення та інтерпретації. Нагадаємо, що інтерпретація музичних творів представляє собою динамічний процес, в якому інтегрують художньо-образні уявлення композитора, виконавця та слухача (триєдність), а також складається власне відношення виконавця до музичного матеріалу. Не менш корисним є метод сольфеджування, що передбачає проспівування нотного тексту з диригуванням, чітке усвідомлення правильного розподілу дихання, логічну побудову кожної фрази. Застосування диригентського методу роботи сприятиме об'єднанню форми твору, відчуттю єдиного ритму. Важливим є метод спостереження, порівняння власної інструментальної гри з іншими виконавцями (пошук у мережі Інтернет), визначення особливостей інтерпретації музичної композиції, характерних рис, що сприяють розкриттю

художнього образу. Такий метод також спонукає до активності, формує особистість майбутнього фахівця, сприяє виробленню основ його індивідуального стилю виконавської діяльності. Під час організації спостереження необхідно керуватися принципами системності й систематичності, що передбачає інтегровану й регулярну фіксацію дій, ситуацій, процесів [4, с. 246].

Метод активізації допоможе виконавцю сконцентруватися на власних відчуттях, свідомо перенести відпрацьовані технічні труднощі на інструментальний твір для подолання невпевненості, скутості, стислості. Такий підхід допоможе усвідомити власне місце в цьому контексті, проявити свої креативні здібності, можливості. Слід наголосити, що в кожній технічній роботі має бути присутній уявний слуховий зразок, до якого варто прагнути, утілюючи загальне бачення твору.

Підсумком роботи над музичним твором професійно-педагогічного репертуару є сценічне виконання. На цьому етапі важливо налаштувати себе на 128

позитивні емоції, вдалий концертний виступ із настановою: я зможу. Варто перебороти свій страх, хвилювання, активізувати волюві зусилля, сконцентрувати увагу на відтворенні художнього образу, який має бути зрозумілим і цікавим для слухацької аудиторії. Отже, не менш важливим є вміння здійснювати волюву психологічну установку на подолання перешкод, навчитися переборювати труднощі й негаразди, пов'язані з власною поведінкою, тобто формувати навички самоконтролю, аналізувати результати естрадного виконання, виділяти недоліки, якщо такі мали місце.

Для уникнення прикрих помилок в умовах прилюдного виступу Т. Жигінас пропонує готувати виконавців заздалегідь не лише до змістовного, а й до зовнішньо привабливого піднесення художнього матеріалу [2, с. 59]. У цьому контексті доречно говорити про бажання отримати позитивний кінцевий результат і налаштувати себе на успішне виконання.

Для запобігання перешкодам, що можуть виникнути під час публічного виконання творів професійно-педагогічного репертуару, необхідно:

- завчасно обрати репертуар, який відповідає можливостям і здібностям виконавця;
- заздалегідь відпрацювати «аварійні» міста, щоб надалі не відволікатись на технічні труднощі, бути уважним, зосередженим, відчувати впевненість, проявляти індивідуальну здатність у відтворенні музичного змісту на основі набутих навичок, якими треба володіти ґрунтовно й свідомо;
- регулярно брати участь у репетиціях, уявляти слухацьку аудиторію, не дозволяти собі зупинятися та виправляти помилки. Не менш корисним буде, наприклад, зробити запис своєї власної інструментальної гри, після чого прослухати, поглянути на себе начебто з боку, оцінити своє виконання з позиції слухача (здійснити самоконтроль);
- уміти обирати правильний режим відпочинку, особливо перед концертним виступом.

Висновки. Застосування вищеперелічених методів допоможуть майбутнім фахівцям демонструвати здатність слухати та контролювати свої дії, відтворювати музичне розмаїття творів професійно-педагогічного репертуару,

досягати цілісного звучання всієї композиції, налаштуватися на позитивні емоції.

Дослідження має подальшу практичну перспективу, оскільки кожен виконавець вносить щось своє, особисте в художню інтерпретацію музичних творів, наповнює їх новими враженнями, розширює можливості пізнати себе, навколишню дійсність, активізує сферу власних почуттів і переживань.

Список використаних джерел

1. Демидова М. Г., Левицька І. М., Новська О. Р. Основний музичний інструмент : навч. посіб. для здобувачів вищої освіти за першим 129 (бакалаврським) рівнем ОПІ Середня освіта (Музичне мистецтво), спеціальність 014 Середня освіта (Музичне мистецтво); ОПІ Музичне мистецтво, спеціальність 025 Музичне мистецтво. Одеса : Університет Ушинського, 2020. 200 с.
2. Жигінас Т. В. Методика підготовки майбутніх учителів музики до концертно-освітньої діяльності. Київ, 2014. 178 с.
3. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. Одеса : Пальмира, 2006. 221 с.
4. Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності : теорія і практика : колективна монографія / Авт. кол.: О. І. Огієнко, Т. Г. Калюжна, Л. О. Мільто, Ю. Л. Радченко, К. В. Ковтун. Київ, 2016. 258 с. 130

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО.....	3	Агеєнко Т. А., Нікуленко С. І.
ПРОБЛЕМИ ТВОРЧОЇ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ «ПОЗАКЛАСНА ВИХОВНА РОБОТА».....	4	Акімова О. М.
МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ ОСВІТА / ПЕДАГОГІКА.....	6	Аксьонова С. В., Макарова С. В.
РОЛЬ БАТЬКІВСЬКОЇ ПІДТРИМКИ ТА ДОПОМОГИ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	9	Аржанухіна С. В., Агафонова Д. В.
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ	13	
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	121	Дмитренко К. А.
ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТВОРІВ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО РЕПЕРТУАРУ	124	Дорош Т. Л., Нагорнюк В. І.

Дрокіна	А.	С.
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ		
СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 130		
Дьоміна О. В.		